ASIA: Vankilavirkailijain liitto VVL r.y:n, Vankila- ja kriminaalityön henkilöstö VaKHe r.y:n ja Vaalan kunnan kannanotto Rikosseuraamuslaitoksen selvitykseen Pohjois-Suomen vankipaikoista

1 Taustaa

Rikosseuraamuslaitos luovutti 8.2.2018 selvityksen Pohjois-Suomen vankipaikoista. Selvitys valmisteltiin oikeusministerin 16.5.2017 antaman toimeksiannon perusteella ja toimeksiantona oli selvittää seuraavat toteuttamisvaihtoehdot:

a) Pelson ja Oulun vankiloiden uudisrakentamisesta erillisinä laitoksina
b) Pelson ja Oulun vankiloiden toiminnan yhdistäminen Pohjois-Suomen vankilaksi

2 Vankilavirkailijain liitto VVL r.y:n ja Vankila- ja kriminaalityön henkilöstö VaKHe r.y:n kannanotto

2.1 Investoinnit eri vaihtoehdoissa

Rikosseuraamuslaitoksen toimittaman selvityksen mukaan investointikustannus Pelson vankilan osalta on 66 miljoonaa, Oulun vankilan osalta 33 miljoonaa ja Pohjois-Suomen vankilan kohdalta 63 miljoonaa. Pelson investointikustannuksen suuruutta raportissa perustellaan mahdollisilla työtoimen tilojen peruskorjaus tai uudisrakentamiskustannuksilla vuoteen 2040 mennessä. Seuraavan kymmenvuotiskauden toimintatilojen kunnossapitokustannuksiksi on arvioitu tarvittavana 2,031 680 euroa.

Vastaavanlaista lisätilan tarvearviota ja investointikustannusta ei ole arvioitu Pohjois-Suomen vankilan yhteyteen seuraavan 40 vuoden aikana. Raportissa todetaan kohdassa 5.1, että Rikosseuraamuslaitoksen strategian mukaisesti luontevat ja joustavat jatkumot syntyvät kampus mallin mukaisesta toiminnasta, mikä tarkoittaa yhdyskuntaseuraamustoimiston ja vapauttamisyksikön sijoittumista tutkinta- ja vankeusvankilan yhteyteen. Tämä investointi kustannuksineen puuttuu Pohjois-Suomen vankilan vaihtoehdosta ja samoin siitä aiheutuvat vuokravastikkeet.

Tarkasteltaessa vankilainvestointien kustannusvaikutuksia raportissa todetaan, että uudisrakennusten käyttöönottohetkellä A vaihtoehto on vuositasolla noin 2.5 miljoonaa euroa B vaihtoehtoa kalliimpi ja tätä lukua tulee tarkastella eri vaihtoehtojen vertailussa. Pelson vankilalle kaavailtu noin 30 miljoonan toimintatilojen uusinvestointi vuoteen 2040 mennessä ei ole realistinen, eikä tuossa mittakaavassa edes tarpeellinen.

Laukaan avovankilan siirron suunnitteluvaiheessa Jyväskylään, vankilakonseptin tilamitoituksesta poiketaan ikkunapajan suhteen, mikä tulee konseptin nykyisen mitoituksen lisäksi. Suunnitteilla olevan Hämeenlinnan naisvankilan tilamitoituksessa poiketaan vankilakonseptin 55 neliötä/vankipaikka mitoituksesta 10 neliötä /vankipaikka ylöspäin. Tällä lisätilalla arvioidaan, että vangeille voidaan järjestää sellin ulkopuolista toiminta-aikaa seitsemän tuntia päivittäin.

Pohjois-Suomen vankilan tilatarve on erittäin pieni, mikäli laitoksessa ovat sekä tutkinta- ja vankeusvangit. Kymmenen neliön lisämitoitus vankipaikkaa kohden aiheuttaisi 2080 neliön lisärakennustarpeen ja noin 12,2 miljoonan ylitystarpeen kustannusarvioon. Tästä aiheutuu seitsemän prosentin korolla vuokravastiketta 855 400 euroa.

Pohjois-Suomen vankilan henkilöstömitoitus on laadittu 145 henkilötyövuoden pohjalta. 208 vankipaikkaa jaettuna 145 HTV:llä antaa suhdeluvuksi lukeman 0,69. Seitsemän suurimman tutkintavankilan, Vantaan, Jokelan, Mikkelin, Kuopion Turun, Kylmäkosken ja Oulun vankiloissa on vankipaikkoja 918 ja tutkintavankipaikkojen määrä vankiloissa vaihtelee 41–163 välillä. Vuosien

2015–2017 toteutunut HTV määrä yllämainituissa vankiloissa oli 724. Henkilötyövuosia / vankipaikka on keskimäärin 0.79.

Pohjois-Suomen vankilaan kaavaillaan 100 tutkintavankipaikkaa ja se olisi toteutuessaan kolmanneksi suurin tutkintavankila Suomessa. On perusteltua epäillä, että Pohjois-Suomen vankilan henkilöstömitoitus on laskettu alakanttiin. Mikäli Pohjois-Suomen vankilassa on saman verran henkilötyövuosia kuin mitä muissa tutkintavankiloissa on keskimäärin, henkilöstön lisäystarve on noin 19 henkilöä. Tästä aiheutuu laskelmassa käytetyllä 47 272 euroa/ htv noin 898 000 euron vuotuinen lisäkustannus. Kustannusvaikutus rikosseuraamuslaitokselle on vähintäänkin samansuuruinen, mikäli kyseiset 19 henkilötyövuotta ostetaan sidosryhmiltä.

Nämä kaksi edellä mainittua laskelmaa toteutuessaan aiheuttavat Pohjois-Suomen vankilalle lisäkustannusta 1,75 miljoonaa euroa. Näitä laskelmissa ei ole otettu huomioon ja A ja B vaihtoehtojen välinen ero pienenee 750 000 euroon.

2.2 Toiminnot ja henkilöstö

Pelson vankila toimii nykyisellään ja toimisi tulevaisuudessakin hyvin suljetun (S1) ja avovankilan välimaastossa. Pohjois-Suomen vankilaan kaavaillut toiminnot sen sijaan näyttävät esitetyssä mallissaan jäävän liian ohjelmapainotteisiksi, mikä ei mahdollista työssä oppimista ja työhön valmentamista. Pohjois-Suomen vankila vaatisi ehdottomasti vain työtoimintaan suunniteltuja tiloja. Koska näitä tiloja ei ole huomioitu, saadaan kustannusvertailu näyttämään edulliselta Pohjois-Suomen vankilan hyväksi verrattuna Oulun ja Pelson vankiloiden erillisrakentamiseen.

Raportissa todetaan, että osaavan ja ammattitaitoisen henkilöstön saaminen Pelson vankilalle on haasteellista pidemmällä aikavälillä. Pelson vankilalta mitattuna 30–45 minuutin ajomatkan vaikutusalueella asuu noin 20 000 ihmistä ja Ouluun ja Kajaaniin, molempiin on 75 minuutin ajomatka. Tällainen työmatkaan käytetty aika on sekä täällä pohjoisessa, mutta myös pääkaupunkiseudulla normaalia. Pelson vankilalla ei ole ollut vaikeuksia saada päteviä hakijoita avoimiin virkoihin siitäkään huolimatta, että vankilan jatko on ollut epävarma jo vuosia.

2.3 Alkuperäiskarjojen geenipankkitoiminta

Pelson vankila toteuttaa kansallista Pohjois-Suomen karjan ja suomenlampaan geenipankkitoimintaa. Koska kyse on kansallisesti arvokkaasta toiminnasta, jota toteutetaan vankilamaatilan puitteissa, vaihtoehtotarkastelu on tehtävä.

Suomen valtio on sitoutunut Rion sopimuksessa turvaamaan omien alkuperäisten kasvi- ja eläinlajien geenivarat. Pelson mahdollisen lakkauttamisen myötä Pohjois-suomenkarjan ja suomenlampaan geenivaranto on vaarassa tuhoutua tai pirstaloitua. Tämä vaikeuttaa merkittävästi jalostustyötä ja geenivarannon säilyttämistä.

Tehostamalla Pelson vankilan, Kainuun ammattiopiston Seppälän toimipisteen sekä Ahlmanin maatalousoppilaitoksen toimintaa kotimaisten alkuperäiskarjojen jalostustyössä, luodaan myös pitkäjänteiselle ja suunnitelmalliselle jalostukselle hyvät toimintaedellytykset. Mikäli geenivaratyö jää yksityisten karjanomistajien vastuulle, vaarana on lyhyellä varoitusajalla eläinpopulaatioiden häviäminen ja pitkityksessä suomenkarjan sukupuuttoon kuoleminen ja puhtaan suomenlampaan jalostustyön vaarantuminen.

Pelson maatilaa korvaavien tilojen löytäminen samassa mittakaavassa on epätodennäköistä. Korvaavista tiloista aiheutuvat kustannukset Valtiolle tulisivat olemaan jokseenkin samaa luokkaa, jos ei jopa korkeammat.

2.4 Henkilöstöjärjestöjen kannanotto raporttiluonnokseen 05.02.2018

Vankilavirkailijain liitto VVL r.y., Vankila- ja kriminaalityön henkilöstö VaKHe r.y. sekä Julkisen alan koulutetut Juko ry totesivat raportista antamassaan lausunnossa sen, että laskelmat ovat puutteelliset ja osin käytössämme olevassa luonnoksessa virheelliset eikä lopullisessa raportissa esille tuomiamme asioita juurikaan korjattu. Selvityksessä ei tuoda esiin mahdollisia riskilaskelmia eikä uhkakuvia. Riskinhallinta rakentamisessa ja tulevaisuudessa on helpompaa kahden vankilan mallissa. Vankien ja ympäristön turvallisuusnäkökulmasta kaksi vankilaa on parempi. Pelson sijainti kauempana on sinällään turvallisuustekijä, eikä ehdotonta vankeutta suorittavien vankien yksikkö ole kaupungin palvelukarttaan ensisijaisesti kuuluva palvelu.

Henkilöstöjärjestöjen mielestä Rikosseuraamuslaitoksen arvoja edistävämpi, kustannuksiltaan kilpailukykyisempi, kestävää kehitystä ja aluepolitiikkaa tukevampi vaihtoehto on toteuttaa Pelson vankilan ja Oulun vankilan investoinnit erillisinvestointeina ja esitämme kyseisen vaihtoehdon toteuttamista.

Kahden laitoksen mallissa investoinnit voidaan porrastaa, ne ovat nopeammin toteutettavissa ja niiden kustannus on paremmin ennakoitavissa. Kahden vankilan säilyessä Pelson vankilan rakennuskannan vaatimat jo tehdyt investoinnit, vuonna 2004 valmistunut hallintolarakennus ja kesällä 2018 valmistuva 32-paikkanen siirtokelpoinen selliosasto voidaan hyödyntää uudessa kokonaisuudessa kustannustehokkaimmin. Henkilöstöjärjestöjen näkemyksen mukaan käyttökustannuksissa ei ole merkittävää eroa, mikäli kaikki kustannusvaikutukset otetaan aidosti huomioon.

3 Vaalan kunnan kannanotto

Pelson vankilan toimintojen siirtäminen pois Pelsolta aiheuttaisi merkittävät paikalliset talousvaikutukset ja kerrannaisvaikutukset. Ministeriön toimeksiannon osaksi tulee laatia asetuksen mukainen selvitys. Asetuksessa 567/2002 säädettyä menettelyä sovelletaan myös silloin, kun pääkaupunkiseudun ulkopuolella sijaitsevia alueellisia ja paikallisia valtion yksikköjä ja toimintoja suunnitellaan.

Rikosseuraamuslaitoksen selvitys Pohjois-Suomen vankipaikoista on puutteellinen Vaalan kunnan ja alueellisen arvioinnin osalta. Selvityksessä arvioidaan kuluja liittyen eri vaihtoehtoihin. Siinä ei kuitenkaan ole selvitetty niitä kuluja, joita Pelson vankilan lopettaminen aiheuttaisi alueellisesti ja Vaalan kunnalle. On perusteltua huomioida, että valtio joutuu taloudellisesti auttamaan Vaalan kuntaa, mikäli Pelson vankilan toiminta lakkaisi. Tämä kustannus tuleviksi vuoksi tulisi myös ottaa huomioon kustannusvertailussa, vaikka se ei olisikaan Rikosseuraamuslaitoksen kustannus.

Selvityksessä ei ole tarpeeksi tuotu esille sidosryhmille aiheutuvaa haittaa Pelson vankilan loppuessa. Siinä on todettu vain, että Vaalan kunta on tuonut vahvasti esille Pelson vankilan merkityksen tulevaisuuden ja talouden kannalta. Vaalan kunnalla on tällä hetkellä Pohjois-Pohjanmaan korkein työttömyysprosentti. Pelson vankilan toiminnan loppuminen kasvattaisi oleellisesti työttömyysprosenttia. Lyhyellä ja pitkällä aikavälillä poismuutto kunnasta tulisi kiihtymään. Näiden kerrannaisvaikutus olisi kunnalle kestämätön verotulojen ja valtionosuuksien laskun muodossa jättäen vaikutukset myös yritystoiminnan edellytyksiin. Pelson vankilan jatkuminen mahdollistaisi suurelle määrälle perheitä sitoutumisen Vaalan kuntaan tai alueelle. Lisäksi vankilan virkojen määrän kasvaessa Vaalan kunnan olisi mahdollista saada muuttovirtaa kuntaan päin kasvamaan.

Selvityksessä ei ole otettu kantaa siihen, miten Pelson vankilan jatkumien tukisi alueen elinvoimaa ja kehittymistä. Vaalan uudessa kuntastrategiassa on voimakkaasti visioitu kunnan elinvoiman ja vetovoiman kehittämistä. Pelson vankilan toiminnan loppuminen vaikeuttaisi oleellisesti strategisten toimenpiteiden toteuttamista taloudellisten haasteiden muodossa. Vaalan kunta kannattaa Pelson ja Oulun vankiloiden uudisrakentamista erillisinä laitoksina.

4 Esitys jatkotyön pohjalle

Esitämme Oikeusministeriön, Valtionvarainministeriön ja Maa- ja metsätalousministeriön välisiä neuvotteluja sekä Maa- ja metsätalousministeriön osallistumisesta geenivaratyön rahoitukseen sen omalta momentiltaan. Rahoitusta voitaisiin kohdentaa esimerkiksi maatilan tuotantorakennusten

vuokrakustannuksiin ja MMM;n tulisi sopimusteitse sitoutua myös tuotantorakennusten peruskorjausten yhteydessä tuleviin vuokravastikekorotuksiin. Tämä summa keventäisi Oikeusministeriön rahoituspainetta ja se olisi korvaus Pelson vankilan tekemästä kansallisesta geenivaratyöstä. Mikäli geenivaranto halutaan jatkossa säilyttää muualla kuin Pelson vankilalla, tulee sen kustannukset MMM :n maksettavaksi joka tapauksessa.

Reijo Virkkunen

Puheenjohtaja

Vankila- ja Kriminaalityön henkilöstö r.y

Osmo Mustonen

Luottamusmies

Vankilavirkailijain Liitto r.y Pelson osasto

Ari Niskanen

Vs kunnanjohtaja

Hallintojohtaja

Vaalan kunta

0400 855924

ari.niskanen@vaala.fi